

nitul fuerit reliquum præter limpidissimam peram. Unde S. Hieronymus in Ezech. xxix, ait Tyrios cum viderent nullam salutem sibi superessam, cussensibus nasibus, abiisse Carthaginem, et ad alias insulas Ionii atque Ægei pelagi, idque se in antiquis historicis Assyriorum legisse.

QUA SERVIVIT NUM. — Hinc videtur Dei instinctu, vel Jeremiae et Prophetarum monita, Nabuchodonosor Tyrum invasisse bello justo. Unde Deus pro hoc, obsequio moraliter bono, infideli alias et impio Nabuchodonosori dat mercedem non ex condigno, sed ex congruo, scilicet spolia Ægypti. Ita Hector Pintus et Emmanuel Sa. tent milites, qui regi fideliter in bello justo serviant, se Deo servare, etiam si id expresse non cogitent; Deus enim omnis justitiae est pressus. Unde S. Hieronymus ex hoc loco colligit Deum etiam infidelium bona opera remunerare. Verum verius videtur, quod Nabuchodonosor inscius materialiter tantum serviverit Dei providentiæ, et justæ vindictæ in vastanda Tyro: formaliter vero, et ex intentione obsecutus sit suæ superbiæ et ambitioni regnandi. Dicitur ergo merces ei data a Deo, non proprie, sed materialiter, id est voluit Deus et statuit, ut ipse, quia voluntatem suam in Tyro puniendam compleverat, ornaretur et honoraretur regno Ægypti. Vide *Can. XXXV et XXXVI*. Voluit Deus hic ostendere quam sancta, ipsique clara sit scelorum et sceleratorum vindicta; ut pote qui eam licet materialem tantum, in Chaldaeis tam ampla mercede, scilicet spoliis Ægypti, et monarchia sit remuneratus. Chaldaei enim materialiter tantum impleverant vindictam et voluntatem Dei, quia scilicet materialiter fecerunt voluntatem Dei, sive id quod volebat et optabat Deus, nimirum ut Tyrus puniretur et vastaretur; cum formaliter non intenderent Dei, sed suam implere voluntatem dominandi. Sicut ergo improprium fuit hoc eorum meritum, et impropria adimpletio voluntatis divinæ: ita et impropria fuit eorumdem merces: proprie enim fuit donum Dei, non merces. Simili parasi Chaldaeos ad excidium Moab hortatur Deus, dicens *Jerem. XLVIII, 10*: «Maledictus qui facit opera Domini fraudulenter;» *opus Domini* vocat virtutem et excidium Moab. Unde explicans subdit: «Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine,» ne occidat Moabitas. Vide ibi dicta.

Perperam ergo aliqui apud S. Hieronymum hæc

referunt ad Cambysem, Cyri filium, «qui Ægyptum usque ad Æthiopiā vastavit, ita ut Apim interficeret, et omnia eorum simulacra deleteret. Quam ob causam putant eum versum in amentiam ex casu equi, et proprio pugione confossum, uti narrat Herodotus,» inquit S. Hieronymus. Expresse enim non de Cambyse, sed Nabuchodonosore, ait Propheta, quod Deus pro labore obsidionis Tyri, dabit ei in mercedem Ægyptum.

19. ACCIPIET MULTITUDINEM EJUS, — populum in servitutem rediget.

20. OPERI. — Septuaginta, ministerio.

21. IN DIE ILLO, — id est vastata Ægypto, faciam, ut cornu, id est regnum Israël, reflorescat; scilicet anno decimo a vastata Ægypto Evilmerodach, filius Nabuchodonosoris, solium regis loachin præ aliis regibus erexit, IV Reg. cap. ult., æ paulo post Cyrus Judeos patriæ restituit. Cornu enim symbolum est roboris, gloriæ, potentiae et regni.

TIBI DABO OS APERTUM, — id est libertatem loquendi. Cum enim viderint omnia que prædixerat accidisse, credent tibi, poterisque aperte et libere, non per parabolas, uti hactenus fecisti, illis loqui. Hoc enim promisit ei Deus, cap. xxiv, vers. 27. Huc alludit Apostolus, *Ephes. vi, 19*, ubi jubet pro se orari: «Ut detur, inquit, mihi sermo in apertione oris cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii.»

Allegorice, expugnata Ægypto, id est eversa mundi idololatria, pullulabit fortitudo credentium, et Christi regnum fide, spe, charitate, miraculis et virtutibus florebit, atque tunc apertum erit os Christi et Apostolorum evangelizantium: vel, *q. d.* Tunc aperta erit, et omnibus manifesta hæc de Christo propheta mea, ut sciant eam completam in ipso. Unde S. Hieronymus: «Dei, ait, misericordia est, ut mundi hujus pereat abundantia, et Ægypti fluenta siccentur, imo terra eorum sit in solitudines, et sententia Domini dissipetur a turre Syenes (que interpretatur *græcus*, ut nihil in se recti habeat), usque ad terram Æthiopicam, qui humilis appellatur; ut videlicet omni superbia, que se contra Dei scientiam erexerat, destruat et humilietur in salutem suam, habitetque in terra Phathures, que interpretatur panis conculeatus, ut nequaquam ultra eleventur in superbiā, sed sint in regnum humile, scientes in quem decaverint.»

CAPUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit vaticinari eadem Ægypti et Æthiopiæ illi vicinæ. Videtur hæc propheta priori sui parte, scilicet ad vers. 20, pertinere ad caput præcedens, ac providè edita fuisse anno 27 captivitatis, ut patet cap. præced. vers. 17. Nam hic, vers. 20, aliam contra Ægyptum consignat prophetiam; quam a Deo accepit antè, scilicet anno undecimo captivitatis: sed utraque ejusdem est argumenti, et una alteram confirmat. Idem Ægypti excidium, ejusque clades prædixit Isaias, cap. xix, xxx et xxxi ad Jeremias, cap. xxiv, xliii, xlv et xlvii. Itaque ibi dicta non repetant, ideoque ero hæc brevis (1).

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, propheta, et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, vix, vix diei: 3. quia juxta est dies, et appropinquat dies Domini: dies nabis, tempus gentium erit. 4. Et veniet gladius in Ægyptum: et erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, et ablata fuerit multitudo illius, et destructa fundamenta ejus. 5. Æthiopia, et Libya, et Lydi, et omne reliquum vulgus, et Chub, et filii terræ federis, cum eis gladio cadent. 6. Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcra Ægypti, et destruetur superbia imperii ejus: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum; 7. et dissipabuntur in medio terrarum desolataram, et urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt. 8. Et scient quia ego Dominus: cum dederò ignem in Ægypto, et attriti fuerint omnes auxiliatores ejus. 9. In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; et erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet. 10. Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. 11. Ipse et populus ejus cum eo, fortissimi gentium, adducentur ad disperdendam terram: et evaginabunt gladios suos super Ægyptum: et implebunt terram interfectis. 12. Et faciam alveos fluminum aridos, et tradam terram in manus pessimorum: et dissipabo terram, et plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum. 13. Hæc dicit Dominus Deus: et disperdam simulacra, et cessare faciam idola de Memphis: et dux de terra Ægypti non erit amplius: et dabo terrorem in terra Ægypti. 14. Et disperdam terram Phatures, et dabo ignem in Taphnis, et faciam judicia in Alexandria. 15. Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, et interficiam multitudinem Alexandriæ. 16. et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustiae quotidianæ. 17. Juvenes Heliopolcos et Bubasti gladio cadent, et ipsæ captivæ ducentur. 18. Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero illi sceptrum Ægypti, et defecerit in ea superbia potentia ejus: ipsam nubes operiet, filia autem ejus in captivitatem ducentur. 19. Et judicia faciam in Ægypto: et scient quia ego Dominus. 20. Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 21. Fili hominis, brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: et ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, et fasciaretur linteolis, ut, recepto robore, posset tenere gladium. 22. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, et comminuam brachium ejus forte, sed confractum: et dejiciam gladium de manu ejus: 23. et dispergam Ægyptum in gentibus, et ventilabo eos in terris. 24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: et confringam brachia Pharaonis, et gement gemitibus interfecti coram facie

(1) Quod inde a primo versu usque ad vers. 19 decurrit vaticinium, sunt qui jungerendam existimant illi, quod priore parte cap. superioris (vers. 1-16) continetur.

Ita S. Hieronymus. Nil tamen est, inquit Rosenmüller, quod primum hujus cap. partem (vers. 19) ab eo vaticinio, quod vers. 17 cap. sup. incipit, divellere nos jubet.

ejus. 25. Et confortabo brachia regis Babylonis, et brachia Pharaonis coincident: et scient quia ego Dominus, cum dederò gladium meum in manu regis Babylonis, et extendit eum super terram Ægypti. 26. Et dispergam Ægyptum in nationes, et ventilabo eos in terras, et scient quia ego Dominus

2. UTI LATRE, — o Ægyptii et cæteri, quorum clamor hic prodicio!

VR DIEI, — id est, ut Vatablus, o diem infelicem! Hebræum enim נח חול, id est vœ, uti litteris et sono, ita et significatione subinde consentit cum נח עז, id est o.

3. DIES DOMINI, — quo Dominus publicam contra Ægyptos exercebit vindictam, eamque acrem et terribilem,

DIES NUBIS, — dies nubilus, id est tristis, turbulentus, calamitosus.

TEMPUS (ULIONIS) GENTIUM ERIT, — scilicet Babyloniorum vastantium et ulciscientium; vel potius gentium ulciscendarum et vastandarum, scilicet Ægyptiorum. Ita Chaldaeus. Sic vers. 9, « dies Ægypti » vocatur dies exidii Ægypti.

Tropologie, dies mortis, et dies iudicii erit dies Domini, « quando omnis sæculi conversatio destruetur, et errore sublato, una veritas apparebit, disque nubis et nebulae; nullus enim trepidus inærtisque de sententia, absque pavore iudicem prestatolor. Et tempus sive finis gentium erit, non unius gentis Ægyptiæ, sed universarum. Sequitur: Veniet in Ægyptum gladius, gladius versatilis et flammens, sermo divinus; qui bonos a malis dividat, et pessimis suo igne consumat; in Ægyptum, inquam, hujus sæculi, ita ut pavor sit in Æthiopia; qui trans Ægyptum in nocte erroris, et tenebris commorantur, et quorum nigredo in candorem aut difficulter, aut nequaquam convertitur. Et auferetur multitudo Ægypti; lata enim et spaciota est via quæ ducit ad mortem, » ait S. Hieronymus.

4. DESTRUCTA FUNDAMENTA EUS, — puta, urbes et arces bene fundatæ et munitæ. Alii principes intelligunt, alii leges: utrique enim sunt fundamenta republicæ et poliitiæ.

5. ETHIOPIA, — scilicet vicina Ægypto, puta Abyssia, ubi dominatur rex vulgo dictus, Preto Joannes.

LYDI, — non ex Lydia, in qua rex fuit Cræsus (hoc id velint aliqui. Quis enim credat Lydos tam remotos venisse ad opem ferendam Ægypti (1) ?), sed ex Lyda urbe Palæstinæ vicina Æ-

(1) Hoc loco Michaelis non integros populos, Ægypto vicinos et fœdere junctos, sed milites mercenarios Ægyptiorum, ut supra xxvii. 10, Tyrionum, intelligentes observans hæc scribit: « Nilid de illis certi habens, non tamen negaverim, Lydos esse, posse qui eo tempore Asia fortissimi habebantur. Nec mirum, Lydos in Ægyptum exercitu esse, solitum enim eo tempore Ægyptiis, exterum militem conducere, et vero maxime ex Asia minore (quemadmodum recentioribus temporibus principes Ægypti Mohammedani Circassios et Turcomannos salutes conducebant, Maniucorum, id est mancipiorum

gypto, ubi S. Petrus, Actor. ix, 24, Æneam palæsticum sanavit; ubi et S. Georgius martyrium obiit, et sepultus est: unde etiamnum ad S. Georgium dicitur, inquit Vibrius, et ex eo Adrichomius, in Lyda vel Lydda: erat enim bellicosa, et ut talis ab Ezechiele inducitur: unde tempore S. Hieronymi, Diospolis, id est urbs Jovis, dicebatur, etaque una ex XI toparchiis Judææ, ordine quinta.

CUBA, — Symmachus et Hieronymus vertunt, Arabes. Forte sunt hi, quos Ptolemæus, lib. IV Geogr. cap. v, Cobios vocat.

ET FILII TERRE FORBERIS, — incolæ terræ, quæ cum Ægyptiis fœderis iunt, q. d. Et omnes alii, qui cum Ægyptiis confederati sunt. Ita enim hunc hebraicum vers. sequenti explicat Propheta, dum eodem vocat « fulcientes » et roborantes « Ægyptum. » Alii, q. d. Judæi incolæ Judææ, quæ in fœdere Dei cum Abrahamo, Ili, et semini ejus fuit promissa, et cuius incolæ Deo erant fœderati. Unde Septuaginta vertunt, et filii testamenti mei (2).

6. A TURRE STERNES, — scilicet usque ad terminos Æthiopiæ, de qua præcessit, hoc est per totam Ægyptum, ut explicui cap. præced. vers. 10.

7. IN MEMO CIVITATUR, — q. d. Inter civitates v. desertas, id est vastatas, similiter vastabuntur et deserentur urbes Ægypti: vicinas enim omnes vastavit Nabuchodonosor. Vide de hac phrasi dicta cap. præced. vers. 12.

8. CUM DEDERO IGNUM IN ÆGYPTO, — id est cum eam igne combussero: vel, ignis significat cuiusvis calamitatis acerbissimam.

9. EGREDIENTUR NUNTII A FACIE MEA. — Chaldaei, scilicet, quasi legati missi a Deo, terra sua egredientur, vecti tiremibus ad conferendos Æthiopes. Verum quia Chaldaei et Chaldaea terrestri itinere venerunt, non navali, ut patet ex Geographia; hinc secundo, melius Maldonatus, q. d. Ibiunt nuntii ex Ægypto per Nilum in Æthiopiæ (3),

nomine etiam noti), Iones quidem et Cares, Lydiæ vicini (hi quidem forte et Lydorum nomine comprehendi) non solum stipendia Pæramatico et Aprili fecerant, sed et agris in Ægypto donati. » Vide Herodot., lib. II, § 152, 154, 163; lib. III, § 41.

(2) Alii illos terræ fœderis gentes esse putant cum Ægyptiis fœdere ac societate conjunctas; quam sententiam libet commendat quod statim versu proximo additur: « Et currunt fulcientes Ægyptum » quæ explicatio videtur esse illius « filii terre fœderis. » Fœderati enim populi fulciebant Ægyptum, quod sane facere non poterant Judæi viribus atque opibus exhausti. (Rosemuller.)

(3) בשרי couchs hoc loco non Æthiopiæ sed Arabiam indicare, Bochartus in Phaleg. lib. IV, cap. II, hæc ea

qui nuntiantes Ægypti vastationem, Æthiopiæ nimis secure, sibi que confidenti terrorem incutiant. Dicit autem Deus eos a facie sua aggressuros, quia ejus consilio ac providentia egressuri erant.

ET ERIT PAVOR IN IJS (in Æthiopiis) IN DIE ÆGYPTI (Hebraice, sicut in die, scilicet vastationis Ægypti, fuit in ea magnus pavor, sic erit in Æthiopia), QUIA ABSQUE DUBIO VENIET, — scilicet vasto Æthiopiæ.

12. ET FACIAM ALYEOS FLUMINUM ARIDOS, — scilicet, ut punitam Ægyptum siccitate et sterilitate. Si enim Nilus non exundet et obliet Ægyptum, erit ipsa sterilis. Alii, q. d. Tanta erit Chaldaeorum multitudo, ut ebibant aquas fluminum. Sic enim gloriatur Sennacherib, IV Reg. cap. xxx, 24: « Bibi aquas alonas, et siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas. » Ita Maldonatus.

Symbolice, H. David per rivos accipit opes, q. d. Anturam Ægypto sua opes: hæc enim in Ægypto consistunt in aquis et exundatione Nili.

IN MANUS PESSORUM, — in manus Chaldaeorum eruduntur.

13. GESSARE FACIAM IDOLA DE MEMPTRIS. — Memphis, » Hebraice Neph, amplissima Ægypti urbs et populosissima, formam habet perspicilli, sita juxta Heliopollim, eo loco quo Nilus scinditur, et triangulum, sive triquetram a formam efficit, condita a Minæ rege. Fuit olim sedes regum Ægypti: hinc in ea erant regum sepultura, columnæ et pyramides, de quibus Martialis lib. I:

Bisara pyramidum silet miracula Memphis.

Hinc et in ea erant sapientes et philosophi: unde Pythagoras et Plato profecti sunt in Ægyptum, ut Memphis eos vates audirent, ait S. Hieronymus. Fuit superstitioni addictissima, ideoque metropolis superstitiosis habita. Colebatur ibi clammum tempore S. Hieronymi æneum bovis simulacrum pro Deo: fuerat enim ibi quondam Apis, Apidis vel Serapidis templum, ubi consultas demon responsa reddebant. De quo Ovidius lib. I De Arte amandi:

Non fuge Niligenæ Memphis sacra juvenæ.

Et Tibullus, lib. I:

Berbera Memphis plangere docta bovem.

Atque hæc est causa, cur contra eam delonant

causa existimat, quod in Arabiam Ægypti navibus per mare Babilorum sine comment, in Æthiopiæ vero nequaquam: in qua ne per metum quies adversum navigaret, ob catarractas propter Syenem. Atqui omnino ex Ægypto in Æthiopiæ navigari constat, recte observante Michaeli in Spicilio. Geog. hebr., part. I, pag. 152, nec obstrare catarractas; namque aut rates terra portant, aut ad catarractas ventum est: aut illis superatis pedestre tuis me per cursum aqua trans catarractas navigis consequuntur. Legunt aut Michaelis, qui voluit, Nubem commentarios liberis per Ægyptum, ne mihi credere quis habeant, sed vero qui ipse eis et trans catarractas inferiores Ægyptum peles, navigavit, donec ferias unum inobstant Nubis reveri cogere.

III.

Ezechiel, Isaias cap. xix, Jeremias cap. xliv, Osæ cap. ix, præsertim quia Judæi profugi e patria metu Chaldaeorum, condescerunt in Memphis contra jussum Domini, ait S. Hieronymus in Osæ ix. Postea Memphis dicta est Ægypti Babylonis: nunc Arabum lingua Cayrus, vulgo Alcair dicitur: fuit sedes Sullani Ægypti; sed eo (Campus vocabatur) in acie occiso, eam cum tota Ægypto sibi subjecit Selymus Turcorum imperator, pluraque Mamaluchorum imperium everit sub anno Domini 1516. Sunt qui eam quinquies Parisiis majorem asserant; sed hi suburbanum agrum comprehendunt, qui innumeris vicis spargitur, ait Ludovicus Romanus, lib. I Naviq., cap. i.

ET DUX DE TERRA ÆGYPTI NON ERIT AMPLIUS, — scilicet ad longum tempus, puta ad quadraginta annos, uti dixit cap. præced. vers. 13.

14. DABO IGNUM IN TAPINIS, — comburem Tapinis vel Tanis antiquissimam Ægypti urbem, ut patet Num. xiii, 23. Vicia est Tanis Hebraice תַּנִּיִּס, inde extrita media littera aia תַּנִּיִּס, inde Tan, inde Tanis. Syri enim tando in teth commulant.

A Tani dicti sunt Titanes gigantes, incolæ ejus.

FACIAM JUDICIA IN ALEXANDRIA, — acriter punitam Alexandriam. Hanc enim significat Hebræum אֶלֶכְסַנְדְּרִיָּה, uti vertunt Chaldaeus et Hebræi. Alexandria enim tempore Ezechielis vocabatur No, etaque urbs magna et potens, adeo ut Nahum iii, 8, dicatur non credere ipsi maxime Ninive, quæ in circuitu murorum constabat stadiis 480, ait Diosdorus Siculus lib. III, cap. i, id est 60 miliaribus, quæ faciunt leucas 20. Major ergo fuit No quam postea Alexandria, quæ in longitudine erat 30 stadiorum, in latitudine decem, ait Josephus, lib. II Belli, cap. xvi; in ambitu vero minorum habebat 18. Unde Septuaginta vertunt Σεπτακ, q. d. urbem Jovis. Hanc vastavit Nabuchodonosor, sed postea restauravit Alexander, eamque amplissimis muris cinxit, et a se vocavit Alexandriam. Est ergo prolepsis; per anticipationem enim Noster vocat Alexandriam, quæ tunc No dicebatur. Sic Virgilius de Æneæ dixit:

Laviniam venit
Littora.

« Non quod eo tempore quo Æneas in Latium venit, Lavinia dicebatur, sed quæ postea Lavinia nuncupata sunt, » ait S. Hieronymus. Unde civitas Lavinia, quæ non longe a Roma etiamnum exstat, hocque nomen retinet. Hinc patet Alexandriæ Alexandrum non condidit, sed instauratorum et nomenclatorem esse.

15. PELUSIUS ROBER ÆGYPTI, — quia Pelusium erat munitissimum, et portum habens magnam et securum; hinc navibus et mercibus erat florentissimum. « Unde et Poeta Pelusiæcum lantem appellat, non quod ibi nascatur, sed quod e Thebaide, omni que Ægypto per rivum Nili illic plurimum deferatur, » ait S. Hieronymus.

17. JUVENES HELIOPOLIS, ET BURASTI GLADIO V

CADENT. — Heliopolis urbs est Ægypti, quæ a Grecis, teste Diodoro Siculo, vocatur Thebe. Hujus civis, teste Herodoto, lib. II, apud Ægyptios omnium sapientissimi habebantur. Latine civitas Solis dicitur, quod in ea esset simulacrum et templum Solis. Tradunt veteres phœnicem avem degere Heliopoli: quia videlicet Heliopolitani solem pingebant, quasi avem orientem et occidentem. Nec enim phœnix avis est, aut fuit in orbe, ut ostendit Gen. vii, 2. « Babasti, » vel potius « Pubasti, » hebraice בָּבַסְתִּי *pi beset*, urbs est prope Pelusium, ad ostium orientale Nili. Ptolemæo vocatur Heroum civitas: ab ea circumjacens regio et adiacens fluvius Babastus vocatur. Erat in ea celebre Diane templum: unde ab Ovidio sancta vocatur; sic enim ille canit, *Metamorph. IX*:

Cum qua latrator Amphis,
Cœnacula Bubastis, variisque coloribus Apis.

Mystice S. Hieronymus: « Phathures, ait, interpretatur panis conculcatio; Taphnis, sive Tanis, mandatum humile; Diospolis, quæ hebraice est *No*, requies; Sain, tentatio. Quibus nominibus diversa hæreticorum, et omnium mendaciorum conciliabula demonstrantur, qui conculcant panem Ecclesiasticum atque contemnunt; et sequuntur mandatum humile, et ad cœlestia non perdicens; et delicias vacant, et sunt in requie (qualem in Evangelio legitur divitem purpuratum) et tentationibus inserviunt. Hæc omnia Dominus disperdet atque succedet, æque ac juvenes Heliopoleos, hebraice אֲרָוֹן, quod interpretatur dolor; et Babasti, id est crisis experimentum. Omnes isti qui dolorem ferre non poterant, sed delicias Diospolis sectabantur, et confidebant sibi in volubilitate sermonum, et adversus cœtera dogmata disputantes, habentes experimenta victoriæ, gladio sermonis Dei coincident. » Hæc S. Hieronymus prolixè, cujus verba in paucis contraxi.

ET IPSA (scilicet mulieres juvenum Heliopoleos, et Babasti) CAPTIVÆ DUCUNTUR. — Ha Septuaginta. Sic enim in simili clade Taphnis dicitur et explicatur vers. sequent.

18. NIGRESSET DIES, — *g. d.* Tantis erit luctus et aceror, ut Ægyptiis dies nigrescere et noctescere videatur, ac nube operiri. Hæc est dies nubis, de qua vers. 3.

20. ET FACTUM EST IN UNDECIMO ANNO — transmigrationis Joachin, ut patet cap. præced. vers. 17,

qui fuit ultimus annus Sedeciae, quo regnum Judæum et urbs Hierosolyma a Chaldeis eversa sunt.

21. BRACHIUM (Chaldeus, *fortitudinem*) PHARAONIS CONFREGI, — id est confringam, ita ut nulla arte vel ope in integrum et pristinum statum restitui possit. *Secundo* et magis proprie, jam confregi Pharaonem Nechao præliantem in Charamis contra Chaldeos, anno quarto Joakim regis Judæ, *g. d.* Rex Ægypti Chaldeis resistere non poterit; quia ex superiori prælio jam dicto fractum habet brachium, id est vires ita contusas, ut gladium tenere non possit. Nec enim hæc contusio curari hucusque potuit; quia vires suas et regiones, præsertim Syriæ, illo prælio amissas recuperare non potuit. Ita H. Pintus, Maldonatus et Hebraei. Quare brachium ejus ita fractum et contusum, facile paulo post omnino confringam et comminuam. Unde sequitur:

22. ECCE EGO AD PHARAONEM, — scilicet veniam, ut eum disperdam.

ET COMMINUAM BRACHIUM EJUS FORTE, SED CONFRACTUM. — Hebraice, et forte et confactus; ita Septuaginta, *g. d.* Ægypti rex olim duo habebat brachia, id est regna, scilicet Ægypti et Syriæ: alterum, scilicet Syriæ, jam confRACTUM est, eique ademptum; restat alterum, scilicet Ægypti, quod adhuc tenet, sed illud pariter conteram, ita ut utroque brachio et manu multius, imbellis sit, nec gladium hac illave manu ad Chaldeis resistendum tenere possit. Ita Hebraei.

24. ET CONFORTABO, — robor, animos, opes et copias dabo Chaldeo.

ET GEMENT, etc., INTERFECTI. — Hebraice חָלַלְתִּי *chalatum*, id est vulnerati, saucii lethaliter: ergo *interfecti* significat hic actionem, aut potius passionem inchoatam, non completam: nec enim complete interfecti, id est mortui, gement possumus. Sic sæpe alibi Noster hebræum *chalatum* vertit, *interfecti*. Significat enim eos, qui vulnerati sunt, indeque moriuntur.

CORAM FACIE EJUS, — scilicet tum Pharaonis, tum regis Babylonis.

23. CUM DEDERO GLADIUM NEUM. — Vocat Deus Chaldeorum gladios, suos; quia his, quasi suis instrumentis et licitoribus, utebatur ad puniendum gentes: sicut enim prætor dai gladium carnifici, ut reo caput amputet: ita Deus vires dedit Chaldeis aliisque tyrannis, ut gentes peccatrices plecterent. Vide *Canon. XXXIV* et *XXXVI*.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sub parabola cedri, Assyrii, id est Ægyptii, regis gloriam, superbiam, ac, vers. 10, casum et cladem describit.

1. Et factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, dic Pharaoni regi Ægypti, et populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua? 3. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus. 4. Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuito radicum ejus, et rivos suos emisit ad universa ligna regionis. 5. Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: et multiplicata sunt arbusta ejus, et elevati sunt rami ejus præ aquis multis. 6. Cumque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidus omnia volatilia cœli, et sub frondibus ejus genuerunt omnes bestię saltum, et sub umbraculo illius habitabat cœtus gentium plurimarum. 7. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas. 8. Cedri non fuerunt flores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, et platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, et pulchritudini ejus. 9. Quoniam speciosum feci eum, et multis condensis que frondibus: et æmulata sunt cum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei. 10. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, et dedit summitatem suam virentem atque condensam, et elevatum est cor ejus in altitudine sua: 11. Tradidi eum in manu fortissimi gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum. 12. Et succidet eum alieni, et crudelissimi nationum, et projicient eum super montes, et in cunctis convallibus corruent rami ejus, et confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ: et recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, et relinquent eum. 13. In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cœli, et in ramis ejus fuerunt universæ bestię regionis. 14. Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa; nec stabunt in sublimitate sua omnia, quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum. 15. Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: et prohibui flumina ejus, et coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, et omnia ligna agrī concussa sunt. 16. A sonitu ruinæ ejus commovi gentes, cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendent in lacum: et consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis. 17. Nam et ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio, et brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum. 18. Cui assimilatus es, o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio meircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharaon, et omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

1. IN ANNO UNDECIMO, — a capto et abducto Je-

CHONIA.

TERTIO MENSE. — Hanc ergo prophetiam duo-

bus mensibus post eam quæ præcessit, accepit Ezechiel.

UNA (id est prima die) MENSIS,

2. Cui SIMILIS FACTUS EST? — tum reipsa, tum opinione tua, *q. d.* Cui te comparasti, o Pharae? IN MAGNITUDE TUA. — Chaldaeus, *in fortitudine; Septuaginta, in celsitudine.*

3. ECCE ASSUR, — *q. d.* Ecce Sennacherib rex Assyriorum gloriosus fuit ut tu, o Pharae! attamen postea a filiis suis cersus est: ita ergo et tu cederis a Deo. Ita Maldonatus. Aut, ut S. Hieronymus, *q. d.* Non mirum si tu, o Pharae! a Chaldaeis vincendus et vastandus sis, cum ab hisdem victi sint et subacti Assyrii, qui te erant potentiores. Sed verius est ipsum Pharaonem et Aegyptum vocari hic Assur, uti et *Isaia* III, 4; idque quia Aegyptii ab Assyriis erant oriundi; vel potius, quia gloria, potentia et regno se iactabant pares regibus Assyriorum; et quia aequae ac Assyrii a Chaldaeis erant vastandi. Assur enim fuit exemplar tyrannorum, ideoque quosvis tyrannos significat, uti dixi *Isaia* VIII, 4. Porro per Assur, intelligi hic Pharaonem, patet ex eo, quia toto hoc cap. prophetae contra Pharaonem, continue agit de hoc Assur: ergo Assur est Pharae.

Secundo, postquam egit fusa de Assur, non explicat, nec comparat eum Pharaoni; ergo quae de Assur dicit, ea de Pharaone intelligenda relinquunt.

Tertio, quia Pharaonem non tam comparat Assyrio, quam cedro, uti patet in sequentibus. Unde concludens vers. 18: « Cui, ait, assimilatus es, o incolyte atque sublimis! inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam. » Pharaonem ergo vocat Assur et cedrum, eo schemate, quo cap. XXVIII, 14, regem Tyri vocavit Cherub; et *Isaia*, cap. XIV, 12, Balsasarem vocavit Luciferum. Quare hoc schema eodem modo explicandum est, quo ibidem explicuit.

ECCE ASSUR QUASI CEDRUS IN LIBANO, — sicut cedrus alias Libani arbores altitudine superat: ita Assur, id est Pharae, gloria, divitiis, potentia omnia anteibat.

Simili ratione Daniel, cap. IV, 7, Nabuchodonosorem cum parat arbori praecelsae et ingenti. Comparat ergo Pharaonem cedro, primo, ob amplitudinem ratorum, id est provinciarum; item ob animi altitudinem et fastum; ab ea enim cedrus a Poeta ardua vocatur. Secundo, quia cedrus est odorata. Unde Virgilius, III *Georg.*:

Disce et odoratam stibulis accendere cedrum.

Et lib. VII *Eneid.*:

Tectisque superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Hosce odores et honores ambiebat Pharae. Tertio, quia cedrus carina: non sentit: unde « cedro digna » dicuntur, quae promerentur immortalitatem, et aeternae posteritati consecranda sunt. Hinc et cedri succo libros illinebant, ne lineae sentirent; hosce libros Plinius, lib. XIII, cap. XII, vocat *cecaratos*, qui et cap. V: « Materiae, inquit, ipsi cedro

aeternitas. Itaque et simulacra deorum ex ea facta fuerunt. Cedrus est Roma: in delubro Apollo Sosianus, Sclauca adiectus. » Et Virgilius VII *Eneid.*:

Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
Aetiaque ex cedro.

Hanc aeternitatem spectabat Pharae. Quarto, cedro in sacris utebatur. Nam, ut ait Plinius, lib. XIII, cap. I: « Illiis temporibus nec thure supplicabatur: cedri tantum et citrii sacris fumo convolutum nidorem verius, quam odorem venerant. » Rursum, cedrus montes amat, ut idem ait lib. XVI, cap. XVII. Adhaec, cedro folia non defluunt, ut idem ait ibidem cap. XXI, qui et cap. XXIV. asserit ea esse capillata. Quinto, cedrus piceam fundit, ut idem ait lib. XIV, cap. XIX. Adhaec, « in Aegypto et Syria reges, inopia abietis, cedro ad classes feruntur usi, » ait idem lib. XVI, cap. XL. Cedro ergo abundabat Pharae, et cedris classibus gloriabatur. Sexto, cedrus fructum fert suavem, « novusque fructus in ea cum annofino pendet, » ait Plinius, lib. XVI, cap. XXV. Ita Pharae fruges Aegypti toti orbi ostentabat. *Septimo*, pax cedri dolores dentium sedat. « Cedri semina serpentis fugari certum. » t. Cedris, id est fructus cedri, lassum sanant, urinam cient, alvum laxant, » ait Plinius, lib. XXV, cap. V. Ita Pharae iactabat se Judaeorum infirmitatem et clades sanaturum.

PULCHER RAMIS (id est filis ornatus), ET PROMPTUS, — id est magnatibus et principibus multis. Regem vocat cedrum, filios ramos, principes frondes, aut potius ramos vocat extensionem et amplitudinem imperii ejus, ejusque opes et potentiam; frondes vero, ejusdem gloriam et pompam. Unde sub ramis ejus, ait vers. 6, nidificasse omnes volucres caeli.

4. AQVAE NUTRIERUNT ILLEM (id est illum, scilicet cedrum: sed dicit « illum, » quia intelligit Assyrium: et) ABYSSUS. — Per aquas, abyssum et fluminem intelligit Nilum, qui in rivos et fossas deductus, omnes Aegypti agros irrigat et fecundat. Sed sub his symbolice intelligit copiam divitiarum et militum, quae a rege ad vicinas arbores et aquas, id est non tantum ad homines Pharaoni subditos, etiam viles et plebeios; sed etiam ad Iudaeos aliasque gentes vicinas et amicas diminebat.

5. SUPER OMNIA LIGNA REGIONIS, — *q. d.* Pharae factus est potentior aliis regibus.

MULTIPLICATA SUNT ARBUSTA (id est, ut Hebraeus et Septuaginta, *rami*) EJUS, ET ELEVATI SUNT RAMI EJUS, — id est extensi sunt fines imperii ejus, et longe lateque propagati, hoc est, extensum et exaltatum est regnum ejus. Alii, *q. d.* Filii ejus et nepotes opibus et gloria multiplicati et exaltati sunt, idque « pre aquis, » id est propter aquas Nil, et opum ac nihilum copias jam dietas.

6. VOLATILIA (Nota: Per volatilia intelligit mag-

viles; per bestias salus, plebem et gentes maxime ferus et barbaras, quas Pharae donavit et subiecit: unde hoc nidificabant, id est debebant) IN RAMIS EJUS, — id est sub ejus potestate et protectione. Simile est Daniel, cap. IV, 18.

7. ERATQUE PULCHERRIMUS, — id est pulcherrima cedrus; sed dicit masculine « pulcherrimus, » quia per cedrum hanc intelligit Assyrium, id est Pharaonem.

8. CEDRI NON FUERUNT ALTIORES ILLO IN PARADISO DEI. — Id est nullus rex potentia par fuit Assyrio, id est Pharaoni; nullus, inquam, rex, etiam videretur esse in paradiso Dei, id est in oroniam deliciarum, voluptatum et opum affluentia.

ABIETES, etc., PLATANI, etc., OMNE LIGNUM. — Per haec intelligit principes civites et potentes, quorum nullus Pharaoni par fuit in imperii magnitudine et gloria. Hi enim comparantur primo, platano, quia platanus late pargit ramos, indeque platanus dicitur, quasi « arbor, id est lata: hinc sub ea, upote opaca et umbrifera, convivari solebant unde ab Ovidio, *X Metamorph.*, platanus vocatur gentilis. Et Virgilius, IV *Georg.*:

Imque ministrantem platano potentibus umbra.

Platanus ergo divites, splendidos et gentiles representat. Secundo, Plinius, lib. XII, cap. I: « Quis, ait, non jure miretur arborem umbræ gratia tantum ex alio peliam orbe? Platanus haec est, per mare Ionium in Diomedis insulam, ejusdem tumuli gratia primum inventa, inde in Siciliam transgressa, atque inter primas donata Italiae. Dionysius prior Siciliae tyrannus Rhegium in urbem transtulit eas, domus suae miraculum. » Addit: « Tantumque postea honoris increvit, ut mero infuso entriantur: compertum id maxime prodesse radicibus. » Quin et « gentes vectigal pro umbra (platani) pendunt. » Licinius consul epulatus est intra platantum cum octodecim convivis, « large ipsa toros praebente fronde, ab omni afflato securus, optans imbricium per folia crepitus, letior quam marmorum nitore, picture varietate, laquearium auro, cubans in cadem. » Sic et Cains princeps in Veliterno rure cum quindecim convivis in platano cenavit, « quam cenam appellavit illudium. Commendatio (platani) non alia major est, quam solem aestate arceri, hieme admittere. » Porro umbra platani jucunda est, quanquam crassa, ait idem lib. XVII, cap. XII. Idem, lib. XV, cap. VII, tradit ex platani baccis aqua et sale maceratis olem fieri limum causa. Idem, lib. XVI, cap. XLV, ait: « Sunt auctores qui Delphicam platantum Agamemnonis manu salam » asserunt. Quin et stolidus Persarum rex Xerxes, in Lydia cum vidisset proceram platantum, diem solidum eandem exegit, et castra tota circa eam posuit, quin et ramos ejus veneratus est, torques armillasque ex eis suspendens: denique curatorem ei reliquit quasi custodem et propugnatorem. Ita Elianus, lib. II, cap. XIV. Themistocles com-

parabat se cum plataniis, ad quas ingruente pluvia confugiunt, mox serenitate reditita, viatores vellicat et insectantur. Platanus est vir potens; tempestas, calamitas; serenitas, prosperitas; vellicatio platani, vexatio viri, de quo bene merito sumus. Ita Cassianus, lib. X *Parallel. Histor.* cap. LXII.

Rursum comparat Pharaonem abieti, quae vulgo sapinus dicitur, cujus folia sunt instar pectinum, ait Plinius, et nunquam decidunt, ostique arborum altissima, valide pondus sustinens, et antennis utilis. Rursum « firmissima ad tectum abies. Eadem valvarum repagulis, et ad quaecumque libeat intestina opera aptissima, sive Graeco, sive Campano, sive Siculo fabricae artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe se volvens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem et curribus, maxime sociabilis glutino, in tantum, ut findatur ante quae solida est. » Ita Plinius, lib. XVI, cap. XLII. Abies enim proceræ est, enodis, crispa, longa, amans alta; unde Virgilius, *ecloga VII*:

Populus in fluvio, abies in montibus altis.

Hinc in *Apologi* abieti proceram illam suam staturam et pulchritudinem intemperantius jactanti inculcat rubus:

Nunc leta quidem bona sola fateris
Et nostris frueris imperiosa malis:
Sed cum pulchra minax succides membra securis,
Quam velles spinas tunc labuisse meas!

Ita Avianus, *fab. XIX*. Quocirca abies symbolum est ambiciosi et iactabundi, cujus fastus et pompa mox sternitur et evanescit. Ex abiete fiunt hastae longae, item naves; unde Claudianus:

Apta fretis abies, bellis accommodata curus.

Hinc abietis epithetum est *audax*. Audi Slatium, lib. VI *Thebaida*:

Hinc *audax* abies, et odore vulnere pinus.

Quid enim audacius navibus, quae fiunt ex abiete? Quocirca Virgilius, II *Georg.*, ait:

Abies casna visura marinus.

Haec ob causas principibus et uribus magnificis in deliciis est abies. Ita juxta Norimbergam, densam ex abielibus sylvam, quae pro aliquot miliaria protenditur, cum voluptate spectavi.

Haec ergo abietes, platanos, etc., ait non potuisse aequari cedro, id est Pharaoni, tum ob causas jam dictas; tum quia proprium cedro est, ut « clavum, » si quis ei infigatur, « non teneat, » ait Plinius, lib. XVI, cap. XL. Ita Pharae, septus Nil, omnem hostium vim respuebat, omnium regum arma quasi securus eludebat et repellabat. Rursum Plinius, lib. XXIV, cap. V: « Cedrus, inquit, defuncta corpora incorrupta vis servat, viventia corrumpit: mira differentia: cum vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita sit: vestes

quoque corrumpit et animalia necat. » Ita Pharaon principum erat pestis et interitio: mortuorum vero, id est sibi subactorum, erat vita et rerum copia. Adde Aegyptios cadavera condire incorruptioni, uti caronomia testantur.

Symbolice et antitype perstringit hic decorem et gloriam Luciferi, qui fuit in paradiso, id est, caelo cui nulli cedri, abietes et platani, id est nulli angeli in scientia et gratia, ac potentia, comparari poterunt. Ita S. Gregorius, XXXII Moral. xviii. Sic et Rupertus, lib. I De Victoria verbi Dei, cap. viii, per cedros, abietes et platanos accipit reliquias angelorum dignitates, tanquam si in tribus illis caelestium spirituum hierarchiis, nihil esset cum Luciferi sublimitate conferendum. Pari ratione adaptes haec dotibus et gratis Adami, quas habuit in statu innocentiae et paradiso.

9. ESULATA SUNT EUM (viderunt ei omnes reges et principes, qui) ERANT IN PARADISO DEI, — id est qui florebant divitiis et honoribus, omni quoque felicitate et gloria, ac si fuissent in paradiso. Est catachresis. Ita Vatablus.

10. ET DEDIT SUMMITATEM SUAM VIRENTEM ATQUE CONDENSAM, — id est, ut Vatablus vertit: Posuit, scilicet ex superbia, fastigium suum inter condensam, id est stipitum erat densa multitudine regum et nobilium.

11. TRADIDI (id est tradam) EUM IN MANU FORTISSIMI GENTIUM, — i. e. in manu Nabuchodonosoris. FACIES FACIET EI, — id est, quod libuerit faciet ei; erit enim in ejus manu et potestate.

12. OCCIDENT EUM ALIENI, ET CRUELISSIMI NATIONUM, — puta Chaldaei crudeles pro aliis gentibus: quocirca in Scriptura crudelitatis epitheto denotantur. Haec et plura habet quoque Isaias, cap. xix, 4. Vide ibi dicta.

RECENTENT DE UMBRACULO EJUS OMNES POPULI, — q. d. Populi Pharaonis antea subditi, vel confederati, jam videntes eum caesum, ab eo ejusque imperio se subducent.

13. IN RUINA EJUS (in trunco hujus cedri prostrate) HABITABERUNT (id est habitabunt) VOLATILIA (id est magnates et principes Pharaoni subditi aut confederati), ET IN RAMIS EJUS BESTIAE, — id est plebei et populi eorundem, q. d. Prius aves et bestiae erant sub ramis ejus; postquam autem corruerit, sedebunt super eam, id est conculcabunt eam. Significat fore, ut gentes, quae prius in Pharaonis tutela erant, eo a Chaldaeis prostrato, contra eum convertantur eumque dispolient. Persistit semper in metaphora arboris cedri. Ita Maldonatus.

14. QUAM OB REM, — q. d. Hoc Pharaonis exemplo percussit, sapientia principes, ut non superbiarent, ne pari modo a Deo dejiciantur.

OMNIA LIGNA AQUARUM, — quae aquis abundant, hoc est omnes principes divitiis abundantes.

QUA OMNES TRADITI SUNT IN MORTEM AD TERRAM ULTIMAM, — Hebraice *in finem*, id est ad sepulcrum et infernum relegati sunt. Unde explicans, addit:

IN MEDIO FILIORUM HOMINUM, — id est cum aliis, vel instar aliorum hominum communium, plebeiiorum et ignobilium. Vide dicta cap. xxix, 12. Hebraei enim *filios viri* vocant nobiles: *filios vero hominum* vocant plebeios et viles.

AD EOS QUI DESCENDENT IN LACUM, — id est in infernum.

15. IN DIE QUANDO DESCENDIT (id est descendet) AD INFEROS, INDUXI (id est inducam) LUCTUM, — q. d. Ob eandem Pharaonis omnibus ejus amicis, et toti ejus regioni planctum inducam.

OPERUI EUM ABYSSO, — id est multitudine calamitatum, ipsaque abyssu, id est inferno. Hebraei et Vatablus vertunt: Operui super eum abyssum, q. d. Abyssus illa aquarum, quae vers. 4 cedrum, id est Pharaonem, exaltavit, moesta fuit ejus casu, id est opes illae destitute suo rege, videbantur lugere, q. d. Mortuo rege, exhaeretur ejus erarium, ita ut ipsum squalere et lugere videatur. Unde apte sequitur: « Prohibui flumina ejus. » Septuaginta vertunt: *Luxit eum abyssus*, id est multitudine gentium Pharaoni subditarum.

PROHIBUI FLUMINA EJUS, — de quibus vers. 4, de scilicet hanc cedrum rigarent, q. d. Desiccavi eam, arefecit et privavi omnibus bonis.

CONTRISTATUS EST SUPER EUM LIBANUS, — Hebraice est *רִיחַן אֲדִיר*, id est, *pulla et lugubri veste induti Libanus*. Per Libanum intelligit Iudaeam, Phoeniciam et Syriam, vicinas Aegypto ejus confederatas regiones, q. d. Haec regiones lugebunt Pharaonis et Aegypti cladem, et « omnia ligna aegri, » id est omnes populi, audita haec strage, timore concutientur.

16. ET CONSOLATA SUNT IN TERRA INFIMA (id est in inferno consolationem acceperunt, id est accipient) OMNIA LIGNA, — id est nobiles et reges jam vita functi, qui in hac vita et mundo excelebant quasi cedri in Libano: quia videlicet gaudebunt se jam Pharaonem habere socium in clade et poena.

17. NAM ET (Vatablus et Emmanuel Sa legunt, sed et) IPSI CUM EO DESCENDENT, — Aliqui legunt, *descenderunt*. Sic enim habent Hebraei. Utramque est verum: tyranni enim praeteriti descenderunt, futuri descendent in tartara.

ET BRACHIUM UNICUIUSQUE SEDEBIT SUB UMBRACULO EJUS, — q. d. Sicut fessi sedent sub arbore umbrosa, ibique refocillantur innixi brachio, id est cubito: ita alii reges et principes in inferno, sub poena Pharaonis quasi refocillantur, videntes se minus, illum gravius puniri. Aliter Vatablus et alii, q. d. Sed et ipsi descenderunt cum eo ad inferos, qui sub umbra brachii ejus sederunt in medio gentium, id est socii et adiutores Pharaonis, qui securi inter alias gentes habitabant, eo quod eis faveret et protegeret Pharaonem. Et sic nostrum Interpretem accipiunt aliqui, ut *sedebit*, sit idem quod *sedebat*.

18. CUI ASSIMILATUS ES? — q. d. Voluisti, o Pharaon! assimilare te Assyrio et cedro: sed neutrius

gloriam aseculus es, et cum utroque ruente corruisti.

CUM LIGNIS VOLUPTATIS, — cum aliis regibus. IN MEDIO INCARCERATORUM (id est more infidelium; Chaldaeus, *peccatorum dormies* — in morte somnum aeternum apud inferos.

IESU EST PHARAO, — q. d. Haec quae hactenus dixi, de Pharaone et ejus populo intelligo. Vel, hic finis et tristis exitus erit Pharaonis, principum et omnis populi ejus. Sic Ecclesiastes, cap. xii, vers. 13, suam de vanitate rerum omnium, quae in mundo sunt concionem concludit, dicens: « Hoc est enim omnis homo. » Sic et Virgilius, lib. II *Aeneid.*, Troje casum concludit, dicens:

Hic finis Priami fatorem, hic exitus illum
Sorte tui.

Vide hic rursus mundi inconstantiam. Audi Ovidium, lib. X *Metamorph.*:

Paulaque morati
Sertus aut citius sedem propepinas ad unam.

Tendimus huc omnes. Haec est domus ultima, vosque, (o inferi).
Hamaui generi longissima regna tenetis.

Idem, lib. XV *Metamorph.*:

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas
Omnia destruit, vitiatque, dentibus avi,
Paulatim lenta consumit omnia morte.

Idem, lib. III *Metamorph.*:

Est, precor, memores, qua sidus stirpe creati.

Et rursus lib. XV:

Nihil est toto quod periet in orbe:

Cuncta fluunt.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora mota,
Non secus ac flumen: sed, ut unda impellitur unda,
Urgeturque cadem veniens, urgetque priorem:
Tempora sic fugiant pariter, pariterque sequantur,
Et nova sunt semper.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit in Pharaonis gloria et ruina ac clade praedicenda, eamque per lugubre carmen deplangit aeque ac describit. Primo ergo tantam Aegyptiorum stragem fore assertit, ut omnes aves et ferae accurrant ad eam devorandum, utque sol, luna et stellae obscurari videantur. Secundo, vers. 17, instaurans planctum, et carmen lugubre, dicit eos descensuros in imum inferni, ubi sepulti sunt Assyrii, Persae, Idumaei, atque tyranni, quorum descensum et sepulturam fuse et pathetice describit.

1. Et factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, et dices ad eum: Leoni gentium assimilatus es, et draconi qui est in mari: et ventilabas cornu in fluminibus tuis, et conturbabas aquas pedibus tuis, et conculcabas flumina earum. 3. Propterea haec dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, et extraham te in sagena mea. 4. Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: et habitare faciam super te omnia volatilia caeli, et saturabo de te bestias universae terrae. 5. Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles tuos sanie tuae. 6. Et irrigabo terram fetore sanguinis tui super montes, et valles implebuntur ex te. 7. Et operiam, cum extinctus fueris, caelum, et nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum. 8. Omnia luminaria caeli morerere faciam super te: et dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderit vulnerati tui in medio terrae, ait Dominus Deus. 9. Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis. 10. Et stupescere faciam super te populos multos: et reges eorum horrore nimio formidabunt super te, et cum volare caperit gladius meus super facies eorum: et obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae tuae. 11. Quia haec dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tui, 12. in gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes gentes hae: et vastabunt superbiim Aegypti, et dissipabitur multitudo ejus. 13. Et perdam omnia jumenta ejus, quae erant super aquas plurimas: et non

conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula jumentorum turbabit eas. 14. Tunc purissimas reddam aquas eorum, et flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus: 15. Cum dederō terram Ægypti, desolatam: deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: et scient quia ego Dominus. 16. Planctus est, et plangent eum: filia gentium plangent eum: super Ægyptum, et super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus. 17. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 18. Fili hominis, cane lugubre super multitudinem Ægypti: et detrahe eam ipsam, et filias gentium robustarum, ad terram ultimam, cum his qui descendunt in lacum. 19. Quo pulchrior es? descende, et dormi cum incircumcisis. 20. In medio intersectorum gladio cadent: gladius datus est, atraxerunt eam, et omnes populos ejus. 21. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, et dormierunt incircumcisi, interfecti gladio. 22. Ibi Assur, et omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulcra ejus: omnes interfecti, et qui ceciderunt gladio. 23. Quorum data sunt sepulcra in novissimis lacu: et facta est multitudo ejus per gyrum sepulcri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium. 24. Ibi Ælam, et omnis multitudo ejus per gyrum sepulcri sui; omnes hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. 25. In medio intersectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulcra illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum: in medio intersectorum positi sunt. 26. Ibi Mosoch, et Thubal, et omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulcra illius: omnes hi incircumcisi, interfectique et cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium. 27. Et non dormient cum foribus, cadentibusque et incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, et posuerunt gladios suos sub capitibus suis, et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium. 28. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, et dormies cum interfectis gladio. 29. Ibi Idumæa, et reges ejus, et omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: et qui cum incircumcisis dormierunt, et eum his qui descendunt in lacum. 30. Ibi principes Aquilonis omnes, et universi venientes: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, et in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, et portaverunt confusionem suam cum his qui descendunt in lacum. 31. Vidit eos Pharaos, et consolatus est super universa multitudine sua, qua interfecta est gladio; Pharaos, et omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus: 32. Quia dedi terrorem meum in terra viventium, et dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharaos, et omnis multitudo ejus, ait Dominus Deus.

1. ET FACTUM EST DUODECIMO ANNO, — a translatione Jechoniae.

IN QUA (id est prima die) MENSIS.

2. ASSUME LAMENTUM, — id est carmen lugubre, quod assumpsisti super eladem regis Tyri, cap. XXVII, vers. 2, et Isaias super Balsorem, cap. XIV, vers. 4. Fuit hic mos veterum tam fidelium, quam gentium, ut lamento defunctis parentarent, et quasi iusta persolverent: unde in eo solent enarrare opes, virtutes et trophæa defuncti. Ita David, cressis Saule et Jonathæ, hoc carmine eos plangit, II Reg. 1, 19: «Inelyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt; quomodo ceciderunt

fortes? etc. Sagitta Jonathæ nunquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis. Saul, et Jonathas amabiles, et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi; aquilis velociores, leonibus fortiores.» Tale carmen sunt Threni Jeremias, quibus plangit ruinam Jerusalem. Tale etiam est Jerem. LI, 41, quo plangit occasum Babylonis: «Quomodo capta est Sesach, et comprehensa est in clyta universæ terre? etc. Ita Romani defunctos in forum afferbant, ibique publice pro rostris funebri oratione laudabant. Cuius laudationis origo tribuitur Valerio Poplicolæ, qui primus Brutum mortuum pro rostris lau-

davit, teste Plutarcho, et Dionysio Halicarnasæo, lib. V. Alii tamen anteriores, ad tempora regum hinc ritum referunt. Acro vetus Horati interpres in Epod. 1: «Varro, ait, pro rostris sepulcrum Romuli dixit: ubi etiam in hujus rei memoriam, duos leones fuisse erectos constat; unde factum est, ut pro rostris mortui laudarentur.» Porro hæc ælogia habebantur a proximis cognatis. Ita Fabium pro rostris filium laudasse, auctor est Plutarcho in ejus Vita; et de Tiberio ait Suetonius: «Novem annos natus defunctum patrem laudavit.» Audi et Appianum, lib. I: «Pro rostris in suggestu posito cadavere, funebrem orationem habuit vir ejus ætatis eloquentissimus, quod Faustus filius nondum esset maturus.»

LEONI GENTIUM, — q. d. O Pharaos! eras inter gentes, quod leo inter bestias, eisque ut leo dominabaris, imo cum lubebat eas devorabas.

ET DRACONI, — celo, sive balana. Unde Aquila vertit, *Leviathan*; unde sequitur: «Qui est in mari,» id est qui in mari dominatur, qui ingentes aquarum moles nubibus exsufflat. et in altum jacit, tonante mare commovet: sic enim Pharaos dominabatur in Ægypto, quæ septem rivis Nili, quasi maris brachis circumdatur.

VENTILABAS CORNU, — Ita et Septuaginta vertunt, q. d. *Agitabas cornu*, id est potentiam et ferocitiam tuam in Ægypto. Legit Interpres *וַתִּתֵּן וַתִּתֵּן*, *vattagach*, a radice *וַתִּתֵּן* *vattagach*, id est commutare, cornu petere. Sic enim bestie majores et fortiores suis cornibus ventilant, fugant et sternunt minores et infirmiores in terra, æque ac crocodili pisces et bestias cæteras in Nilo, ac balena in mari. Sic Homerus, *Iliade* β. Τροῖα; κερπύρα, *Trojanos cornu ventilavit*; hoc, uti et alia multa, ab Hebræis, sacrisque libris mutuata. Jam legunt *וַתִּתֵּן* *vattagach*, id est, ut Vatablus, *educisti*, scilicet aquas per flumina tua, hoc est, deduxisti Nilum in multos rivulos, ut omnes campos irriget et fecundet. Alii, *saltasti, lascivisti, in fluminibus tuis*; alii, *proserpis, proripis te, protrudis* (uti pisces alii alios protrudunt) *in fluminibus tuis*. Hoc enim significat radix *וַתִּתֵּן* *gach*.

ET CONTURBABAS AQVAS, — qui insanis bellis turbabas quasque gentes propinquas, et earam flumina, id est regiones conculcabas.

Secundo, per conturbationem aquarum intelligitur turbulenta subiltilis gubernandi ratio: Pharaos enim impius, immanis, discordiæ amantissimus omnia turbabat et miscbat. Alludit ad Nilum, qui turbidus est aquis, et, cum exundat, omnem terram operit et confundit.

3. EXPANDAM SUPER TE RETE (te quasi feram, puta leonem, et quasi cetum (1) sagena capiam) IS

(1) Metaphoram persequitur bellæ aquatilis, quæ non aliter e suo domicilio extrahitur, nisi reti, aut sagena piscatorum sole. Ita. Ac igitur magnus iste draco securum ab hominum artificio putaret, quia in medio fluminum cubabat, quon non videbantur per-aturæ piscantem insidare, ait Deus, piscatorem illud tonans sibi

MULTITUDINE POPULORUM. — Solent enim multi ad capturam leonis, æque ac cati, convenire, q. d. Ego te, o Pharaos! per Chaldaeos regno tuo extraham, et in terram proieciam (cetum enim et pisces aqua extracti, in terra moriuntur), ut te, id est tuum regnum et opes, «volatilia,» id est principes Chaldaeorum, «et bestias,» id est milites, prædentur, lantent, devorent.

Symbolice, per rete significatur Deum facillime sua providentia omnia capere et comprehendere. Hinc proverbium: «Retibus urbes capit,» quod ænigmatica in eos dicitur, quibus in peragendis rebus est fortuna secunda; tractum, ut scribitur, a Timotheo Atheniensi, cui a bona fortuna *ἄνεργος* cognomen inditum est, cuique noctu demonis umbra apparuisse dicitur, quæ ad captandas urbes rete ei dabat: atque ideo ipse dicitur rebus urbes rete ei capere. Id scribit Ulpianus in *secunda Demosthenis Olynthiana*, et Aristophanis interpres. Hunc ipsum quoque Timotheum pingi solitum a pictoribus ea effigie, Suidas et Ulpianus aiunt, ut illi dormienti fortuna urbes, quas ille caperet, rebus inclinas afferret. Verum cum insolentia quadam elatus diceret, non fortunæ nutu, sed propria virtute tantas se res gerere, ad summam redactus est inopiam. Lege Plutarchum.

5. IMPLEDO COLLES SANIE TUA, — id est cadaveribus tui exercitus. Ita R. David. *Pro sanie verti potest altitudo tua*; id est alto cumulo cadaverum; Septuaginta, *sanguine tuo*. Pisces enim pro sanguine habent saniem.

6. FORTORE, — Hebræice *שֵׁשׁ* *tsapha* potest primo, deduci a *שָׁפַף* *tsaph*, quod significat natate, inundare, q. d. Ut Ægyptus aquis, sic nunc sanguine occisorum inundabit; ita ut hic sanguis montes excedat. Secundo, si a radice *שֵׁשׁ* *tsapha* deducas, significat speculari, q. d. Terram e qua specularis, id est tuos montes, sanguine tuo rigabo.

ET VALLES IMPLEBUNTUR EX TE, — ex sanguine tuo, id est tuorum militum, q. d. Natabunt valles et colles in cruore tuo. Est hyperbole. Vide Canon. XXXII.

7. OPERIAM, etc., CORLUM, ET NIGRESCERE FACIAM STELLAS, — extinguendo splendorem tuum, quo tu prius hæc omnia collustrare videbaris. Est hyperbole, et hypallage poetica. Nam acerbitate doloris solis Scriptura exprimitur per obscuratorem solis, Luna, stellarum; non quod vere hæc obscurata sint, sed quod tantus sit dolor, ut mentis ac sensuum perturbatio in hominibus, ut eis sol et stellæ cadere, vel obscurari videantur. Simili schemate poetice dixit Poeta:

Impiæque æternam timerant sæcula noctem.

Pari modo hæc omnia a Propheta hic poetice

esse susceptum et habere ad eam eorum partem rete, ubi e gurgitis profunditate draconem extrahet in aridum litus unit cum suo regno vitam etiam amittat. (Roemmulleri.)

dicuntur et exaggerantur. Est enim hoc Pharaonis lamentum, id est lugubre carmen, uti dixit vers. 2.

Allegorie, hæc vera et reipsa contingit in fine mundi, *Math. xxiv, 29.*

Tropologice, sol, luna et stellæ Ecclesiæ obscurantur cum principibus Ecclesiastici, vel secularis a iustitia et sanctitate deficiunt ad improbitatem.

9. ET IRRITABO (id est non tam ira, quam metu concitabo et percellam, ut patet ex sequentibus) COR POPULORUM MILITORUM, CUM INDOXERO CONTRITIONEM, — id est cum te, o Ægypte! captivam duxero ad gentes tibi ignotas: vel, cum fecero ut contritio et clades tua gentibus ignotis innocensat per fugam tuam, cum ad eas civis tui vastati confugiant.

10. CUM VOLARE (id est stringi, et conuscare) COOPERIT GLADIUS MEUS SUPER FACIES EORUM, — id est cum ipsi viderint fulgenti et districto gladio te cædi, contremiscent, existimantes rem suam agi, a paries cum proximus ardet.

PRO ANIMA SUA, — timentes animæ, id est vitæ suæ, ne eodem modo, quo tu, cedantur.

13. PERDAM OMNIA JUMENTA EJUS, QUÆ ERANT SUPER AQUAS FLUMINAS, — id est que pascabantur in pratis et agris, qui, aquis ex Nilo diductis, indeque germine abundant.

NON CONTURBANT EAS PES HOMINIS. — Tanta erit Ægypti vastitas et solitudo, ut non sint homines, qui aquas pedibus suis conturbent, ut in aquatione fieri solet.

14. QUASI OLEUM, — id est quietas, indeque puras, claras et limpidas sicut oleum. Loquitur poetice, ut dixi vers. 7.

15. PLENTUDINE, — habitatoribus: hi enim implent terram, ejusque sunt quasi plenitudo.

16. PLANTUS EST, — id est erit: vel potius ex Hebræo, *q. d.* Hic est planctus. Hebraice קינה *kinah*, id est lamentum, et carmen lugubre, quo, ut supra dixi, plangent Ægyptum.

FRILE (id est nationes, vel urbes) GENTIUM. — Urbes enim ob plebitudinem ab Hebræis vocantur filie; ut filia Sion, id est urbs speciosa Sion.

SUPER ÆGYPTUM, etc., PLANGENT EUM, — « eum » scilicet planctum. Sic dicitur flere fletum, ridere risum. Aliter Maldonatus: « Plangent eum, » id est « eam, » scilicet Ægyptum, ut sit enallage generis. Verum quia ait: « Plangent eum super Ægyptum, » hunc *æ eam*, necessario planctum refert, non Ægyptum.

17. ET FACTUM EST IN DUODECIMO ANNO (eodem anno) IN QUINTA DECIMA MENSIS — ejusdem, id est duodecimi, ut dixerat vers. 1. Hoc est quatuordecim diebus postquam et dictum fuit: « Assume lamentum, » ita Maldonatus.

18. DETRAHE (prædic detrahendam Ægyptum) ET FILIAS (id est urbes aliarum) GENTIUM (viciniam) AD TERRAM UTIARIAM IN LACUM, — id est non in sepulchrum, ut vult Vatablus, sed in infernum.

19. QUO PULCHRIOR ES? — ita Hebræa et Romana,

q. d. Cui te, o Ægypte, præfers? quo altior, qui speciosior es? Ecce quo altior tibi videris, eo profundius ruës; quo speciosior, eo in terriorem locum cades: ob superbiam ergo tuam descende, et dormi in sepulchro, et in inferno cum inireumcisis, et, ut Chaldeus, peccatoribus. Hoc est quod ait Christus de Capharnaum, *Luc. x, 13*: « Et tu, Capharnaum, usque ad cælos exaltata es, usque ad infernum demergeris. » Septuaginta pro *inireumcisis*, id est *quo*, alio puncto legentes *inireumcisis*, id est *ex aquis*, vertunt, *ex aquarum pulchritudine*, id est *ex Ægypto*, quæ Nilo pulchra fit et fecunda, *descende.*

S. Gregorius, lib. XXIV *Moral.* cap. III, assertiva hæc legens, non interrogative, sic moraliter explicat: « Extolenti se animæ dicitur: Quo pulchrior es descende, et dormi cum inireumcisis. Omnis enim qui infirmitatis sum fecit locum considerare negligit, sed per elationis fastum virtutis suæ gloriam attendit, unde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corrui, unde gloriosum se esse judicavit. Qui descendens cum inireumcisis dormit: quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deficit. »

20. GLADIUS DATUS EST (Nabuchodonosori & Chaldeis, et) ATTRAXERUNT EAM, — scilicet Ægyptum, in os gladii, et in mortem. Pagninus vertit, *gladio data est*, scilicet Ægyptus.

21. LOQUENTUR EI, — quasi gratulandi causa; gaudebunt enim de ejus ad inferos descensu, uti dixit cap. præced. Verba que loquentur omnia, sed ea intellige ex *Isaie xiv, 10*, fore hæc aut his similia: « Et tu vulneratus es, o Pharae! sicut et nos; descendisti ad inferos, » etc.

22. IBI ASSUR, — rex Assyriorum, quem cecidit, et cui regnum ademuit Nabuchodonosor, adjutus a Cyaxare et Medis.

23. QUORUM DATA (id est posita) SUNT SEPULCRA IN NOVISSIMIS LACI, — id est in imo inferni, *q. d.* Qui ex summo regni et tyrannidis culmine descendunt in imum gehennæ.

ET FACTA EST MULTITUDO EJUS, — *q. d.* Principes et milites Assur juxta regem suum sepulti sunt, cum in hac vita omnibus terrori essent. Vide his que evadat tyrannis, et tyranni. Hæc est etiam justa et congrua merces, ut qui alios occidendo miserunt ad tartara, et ipsi occisi eodem militantur. *æ enim qui significat quia*, ut patet vers. 26. Nota: Impii in inferno dicuntur habere sua sepulchra, quia sunt in morte secunda. Sic Epulo, *Lucæ cap. xvi, 23*, dicitur sepultus in inferno.

Mystice S. Gregorius, lib. IX *Moral.* cap. XXXIX: Assur, ait, est superbus diabolus, qui multos ad culpam et poenam secum pertrahit: « Quem videlicet, inquit, cum humana corda suscipit, ejus procul dubio sepulchra fiunt. Sed in circuitu illius sepulchra ejus sunt: quia in quorum se mentibus nunc per desideria sepelit, hos sibi postmodum per tormenta conjungit. Et quoniam

nunc in cæcitate reprobis malignos spiritus illi cæta perpetrando suscipit, tunc sepulchra eorum mortalis (cum dæmonibus) ardebunt. »

IN TERRA VIVENTUM, — inter viventes in hoc mundo. Terram enim viventium opponit inferno, qui est terra mortuorum. Alii, « viventium, » id est est iustum et fidelium, scilicet Judæorum, quos afflixit.

24. IBI ELAM — Persæ. Vide dicta *Jerem. xliii, 34*. SEPULCRI SUI, — id est sepulchri ejus, scilicet Elam.

PORTAVERUNT IGNOMINIAM SUAM, — *q. d.* Tyranni, qui hic aliis terrori erant, gladio tandem cæsi, ignominiose mortui sunt, atque asportaverunt secum in infernum opera sua mala, et ignominiosæ plena, indeque ignominiam et poenam perpetuam.

25. POSUERUNT (scilicet dæmones, qui tyrannos et impios ad inferos deducunt, imo pertrahunt) CUBILE EJUS (scilicet Elam, id est regis Persarum, infernale inter populos, qui ei in hac vita paruerunt, et) IN CIRCUITU EJUS SEPULCRUM ILLIUS, — scilicet populi jam dicti. Nota enallage numeri; jam enim populos vocat, jam populum. In Hebræo quoque est enallage generis. Jam enim de Elam masculine loquitur, quasi de rege, jam feminine: intelligit enim ejus congregationem et multitudinem.

26. IBI MOSCH, — id est Cappadoces.

ET TRUBAL, — id est Hispani, vel Iberi. Ita Lyranus. Alii Italos accipiunt. Vide cap. xxvii, 13. Nota: Horum populorum regem intelligit. Unde sequitur: « In circuitu ejus, » scilicet regis, vel principis, « sepulchra ejus, » scilicet multitudinis, vel populi collocata sunt.

QUIA DEDERUNT, — *q. d.* Quia alios gladio interemerunt, hinc et ipsi gladio interempti sunt. « Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, » *Math. xxvi, 52.*

27. ET NON DORMIENT, — non morientur morte naturali, uti heroes, qui victores gloriose mortui cum armis, gladiis et pompa sepeliuntur: sed bello vincuntur, ibique victi turpiter et violente occiduntur. Comparat ergo eos, non cum justis, sed cum infidelibus, qui licet inireumcisi, gloriose tamen occubuerunt, *q. d.* Illis ergo hi infeliciores erunt: illi enim gloriose, hi autem ignominiose quasi victi et occisi descenderunt ad inferos.

ET POSUERUNT (id est poni præceperunt, vel, ut ponerentur, meruerunt) GLADIOS SUB CAPITIBUS AUS (1).

ET FUERUNT INIQUITATES EORUM IN OSSIBUS EORUM, — *q. d.* Ossa eorum projicientur inssepulta ob iniquitates eorum, quibus ita imbuti sunt, ut illæ

(1) Alludit Propheta ad usum fere universalem apud veteres, qui bellatores viros cum armis, et quibusque pretiosis sepelire solebant. « Moris enim fuerat, inquit Servius in *Æneid.* X, ut cum his rebus homines sepellerentur, quas dilexerat vivi.

adhuc videantur ossibus quasi inhære. Aliter R. David, et ex eo Maldonatus, *q. d.* Qui gladio usque ad ossa confixi, iniquitatum suarum poenas dederunt: de cæteris vero honorifice et fortiter mortui sunt. Aut, ut alii, dederunt poenas iniquitatum suarum, non ignominiose moriendo, sed in inferno intimis ossibus arendo.

28. ET TU ERGO, — o Pharae! eris hisce tyrannis, et occisis æque in poena, ac in culpa et tyrannide socius, cum eisque sepelieris in imo inferni.

29. IBI IUDAMA, — in inferno erunt Iudamæ, æque ac Assyrii, Elamitæ, etc. Est repetitio poetica. Idem enim in singulis repetit et reficit more Hebræo, ad majus pathos.

30. IBI PRINCIPES AQUILONIS, — id est Babyloniæ, alique Aquilonares tyranni, uti fuerunt Tyrii et Sidonii, etc.

ET UNIVERSI VENATORES, — id est tyranni, qui aliorum bona et corpora venantur, quorum pater fuit Nemrod, magnus venator coram Domino, *Gen. x, 9*. Chaldeus vertit, *Sidonii*: retinet enim verbum hebræum *Sidonim*, quasi proprium, quod Noster accepit ut appellativum: sic enim *quidam sidonim* significat venatores.

31. VIDIT EOS PHARAEO, ET CONSOLATUS EST, — cum videret se tot, tamque illustres assecas et comites habere, quia per se levamen est pœne, in ea habere socium: esto laudem ea crescat, dum ipsi invicem affligunt et maledicunt, ut faciunt damnati in inferno.

32. QUIA DEDI TERROREM MEUM. — Ita Hebræa, Septuaginta et Romana, *q. d.* « Quia, » id est, equidem ego Deus, uti olim dedi per eos terrorem Judæis, et aliis viventibus, quos afflixerunt: ita jam illos puniendo, et deturbando ad tartara, ipsum omnesque tyrannos pariter terrobo. Alii legunt: *Quia dedit terrorem suum, q. d.* Sicut ille sua crudelitate terruit omnes: ita ego illum puniendo, terrobo omnes impios, statumque illum quasi speculum terroris mei, quo omnes gentes percellantur. Eodem refert utroque sensus. Ita Virgilius, VI *Æneid.*, describit Ægeam descendentem ad inferos, vidisse ibi Agamemnonem, Didonem, Titanes, Cyclopes, aliosque principes et tyrannos:

Inter quos Phœnissæ recens a vulnere Dido
Errabat sylva in magna.

Et mox:

Hic illi occurrit Tydens, hic ineluctis armis
Parthenopeus, et Adrestii pallantis imago.
At Danton proceres, Agamemnonisæque phalanges,
Ibi videre virum, fulgentisque arma per umbras,
Ingrati trepidare metu. Pars vectores terga,
Alque hic Præmidem hiansum corpore toto
Deiphobum vidit.

Et inferius:

Hic genus antiquum terra, Titania pubes,
Fulmine dejecti, fundo voluuntur in imo.

Vili et crudeles dantem Salmona proas,
Dum flammis Iovis et sonitus imitatur Olympi.
Demens! qui fidos, et non imitabile foliacea
Ære et cornipedem pulsa simulat equorum

Et rursum :

Sarum ingens volvunt alii, radiceque rotarum
Distrahi pendet: solent, æternamque sedebit.
Infelix Theseus: Phlegyasque inserrimus omnes
Aimone!, et magna festiva voce per umbras:
Dissilie iustitiam moniti, et non temerare divos.

Sed audi certa et sacra. Ita Lazarus e sinu
Abrahe vidit divitem epulonem in gehenna cruciari,
sumque et Abrahe opem implorantem. Sed frustra:
nam ab Abrahamo audit: « Fili, recorde-
dare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus
similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu
vero cruciaris, » *Luce xvi, 25*. Ita Eremita sanctus
vidit Theodorium regem discinctum, discalcata-
tum, vinculaque manibus inter Joannem Papam
et Symmachium patrum (quos injuste occiderat)
duci et projici in ollam Vulcaniam, uti refert
S. Gregorius, lib. IV *Dialog.* cap. xxx. Qui et
cap. xxxi narrat Reparatum vidisse regum pa-
rari: eundem scelerato, cujus cacumen in celum

a terra porrigi videbatur. Et cap. xxxvii narrat
Petrum quemdam gehenne supplicia vidisse,
cumque in ea mergendus vidisset, ab Angelo
liberatum audivisse: « Regredere, et qualiter
tibi posthac vivendum sit, cautissime attende. »
Et cap. xxxviii narrat Chryssorium in morte vi-
disse terribilissimos spiritus sibi imminere, ut ad in-
ferni claustra eum raperent. Et cap. lvi narrat
de tinetore quodam, qui sepultus in templo
S. Laurentii, nocte e sepulcro clamavit: « Ardeo,
ardeo, » cumque sepulcrum inspicerent, vestes
ejus viderunt, at corpus non invenerunt.

Ita nuper consiliarius quidam Elisabethæ re-
ginæ Angliæ, moriens vidit suam in gehenna
sedem profundam, igneam, aliasque similes jux-
ta eam suis collegis paratas, ut a viris omni fide
dignis accepi. Hocce Deus mortalibus dedit tibi-
cines, hosce scilicet, qui jugiter matris, sed
ignis vocibus, peccatoribus incontinentem Sapientia
nostro damno sapite. Hodie mihi, eras tibi, o
vanus opes, o mendaces honores! Ambitio, ava-
ritia et crapula duxerunt nos, vosque pariter
ducent ad tartara. Quis poterit habitare cum
igne devorante, commorari cum ardoribus sim-
plernis?

CAPUT TRIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Docet officium speculatorum, id est Prophetarum et prædicatorum, esse, præmonere populum de instanti clade. Secundo, vers. 10, invitat ad penitentiam, docens et promittens quod impius, si se convertat, vivet justus, si a justitia deficiat, morietur; sicut esse æquum et justum. Tertio, vers. 21, in Babylone existens edicit Jerusalem a Chaldeis jam esse captam et vastatam, quod postmodum nuntius ex Judæa veniens, verum esse confirmat. Inde Judæis in Judæa relictis superbiuntibus, quasi ipsi soli Judæam essent possessores, cladem intulit. Denique, vers. 30, eis qui oracula Prophetarum, quasi carmen musicum audiebant et irridebant, stragem eis comminatum certo obventuram denuntiat (1).

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, loquere ad filios populi tui, et dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terræ virum

(1) Hic incipit tertia pars prophetiarum Ezechielis, que primo, ad Judæorum reductionem et Gentium conversionem, cap. xxxiii-xxxix; secundo, ad Eodæis tum Judæos reparandam, tum Christiane institutionem: cap. xl-cxviii. Duo sunt in hoc capite xxxiii prophetiæ, una utrumque vitæ et vitæ partes. In priori quidem oraculo, vers. 1-20, primo, postquam vates ab exteris gentibus revocatus esset ad Israelitis, primo, proponit sententiam de speculatore consulto qui, si de malo imminente monuerit, expers declinat culpam, et liber a clade oppressura moritur, nec tamen sibi caventes, 1-5; si officium hoc neglectum, reus damnatur, 6; secundo, applicat istam judicium ad Prophetam, minus suam facientem vel omittentem, 7-9; Secundo, ad Judæos se convertens, primo, reprehendit desperantiam postulantem, 10; secundo, comminatur Dei ad penitentiam vocantis comminatum, 11; tertio, edicit interitum inscientis quidem prius, sed posthac

peccantis, 12, 13; quarto, promittit salutem peccatori quidem prius, sed postea respicientis et in justitia constantis, 14-16; quinto, refellit obmurmurantes divite scientibus hereto decreta, 17-20.

In vaticinio altero, quod vitæ quam veniet nuntius, qui de captis et vastata Hierosolymitana civitate exsilio educit, spiritu divino tactus Propheta protulit, primo, spem eripit repetendæ possessionis antequam impis illis, cladi per Chaldeos Judææ illate superstitibus, qui in urbem ruinis, in saltibus et agris, et in saxorum lateribus præsidium sibi aut demicium locaverant, quibus dicit, nullam futuram esse locum a periculo vacuam, 21-29.

Secundo, ad commorantes jam in captivitate Hierosolyma se vertens, primo, delegit illorum luxuriam et dantem prophetis, 30-32; secundo, asserit certum horum vaticiniorum eventum, 33.

unum de novissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem: 3. et ille viderit gladium venientem super terram, et ceciderit buccina, et annuntiaverit populo: 4. Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, et non se observaverit, veneritque gladius, et tulerit eum: sanguis ipsius super caput ejus erit. 5. Sonum buccinæ audivit, et non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit. 6. Quod si speculator viderit gladium: venientem, et non insonnerit buccina, et populus se non custodierit, veneritque gladius, et tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram. 7. Et tu, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. 8. Si me dicente ad impium: impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. 9. Si autem annuntiant te ad impium ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti. 10. Tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus? 11. Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: et quare moriemini, domus Israel? 12. Tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: Justitia justus non liberabit eum in quacumque die peccaverit: et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: et justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit. 13. Etiamsi dixerit justo quod vita vivat, et confisus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, et in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. 14. Si autem dixerit impio: Morte morieris: et egerit penitentiam a peccato suo, feceritque judicium et justitiam, 15. et pigrus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vite ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum: vita vivet, et non morietur. 16. Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium et justitiam fecit, vita vivet. 17. Et dixerunt filii populi tui: Non est æqui ponderis via Domini: et ipsorum via injusta est. 18. Cum enim recesserit justus a justitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. 19. Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque judicium et justitiam, vivet in eis. 20. Et dicitis: Non est recta via Domini, Unamquemque juxta vias suas judicabo de vobis, domus Israel. 21. Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigracionis nostræ, venit ad me qui fogerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas. 22. Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fogerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, et aperto ore meo non sibi amplius. 23. Et factum est verbum humum Israel, loquentes autem: Unus erat Abraham, et hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. 24. Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, et oculos vestros levatis ad immunditias vestras, et sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis? 25. Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominaciones, et unusquisque uxorem proximi sui polluit: et terram hereditate possidebitis. 26. Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: et qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in præsidibus et speluncis sunt, peste morientur. 27. Et dabo terram in solitudinem, et in desertum, et deficiet superba fortitudo ejus: et desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat. 28. Et scient quia ego Dominus, cum dederam terram eorum desolatam et desertam propter abominaciones suas, quas operati sunt. 29. Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, et in ostiis domorum, et dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum